

Макарова Олена Павлівна, кандидат психологічних наук, доцент, старший викладач кафедри педагогіки та психології факультету № 3, Харківський національний університет внутрішніх справ (м. Харків)

Червоний Павло Дмитрович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3, Харківський національний університет внутрішніх справ (м. Харків)

Психолого - педагогічні особливості підготовки майбутніх поліцейських до службової діяльності в екстремальних умовах

Працівники поліції приймають активну участь в забезпеченні публічної безпеки і порядку, охороні прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держав, протидії злочинності, наданні в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [7].

Виконання оперативно-службових завдань, які постають перед працівниками поліції, відбуваються з ризиком для життя та здоров'я, в деяких поліцейських розвиваються стани психічної дезадаптації. Це може призвести до соціально - психологічних порушень життєдіяльності, несприятливим змінам особистості, які в подальшому негативно впливають на здоров'я, службові та сімейні взаємовідносини, збільшується ризик самогубств серед особового складу.

Аналіз сучасних наукових досліджень вказує на те, що в процесі службової діяльності, симптоми посттравматичного розладу з'являються у значній кількості особового складу, тоді як незначна кількість особового складу перебуває в стані психічної дезадаптації. Причиною таких станів може бути відсутність своєчасної допомоги фахівців з психології. Збільшення ризику вживання алкогольних напоїв, бажання залишити службу в поліції, важкі стосунки в родині – до цього призводить відсутність реабілітаційної роботи.

Для зниження негативних психічних наслідків, які впливають на якість виконання поліцейськими своїх службових обов'язків в екстремальних умовах, необхідно розробляти спеціальні програми, які будуть направлені на організацію та проведення психологічних заходів. До таких заходів входять ряд психолого – педагогічних методів (методи оцінки), відновлення та підтримка працездатності особового складу, проведення професійно - психологічного відбору на посади в поліції, організацію психолого-педагогічної підготовки особового складу. О. Тімченко, Н. Оніщенко, С. Миронець та ін, вважають що, до основних завдань мають входити: оцінка психологічного стану та визначення професійної готовності до службової діяльності; психопрофілактика стресових розладів; профілактика психосоматичних розладів; навчання методам психологічної саморегуляції щоб в подальшому застосовувати ці знань в екстремальних умовах; науково – методичне забезпечення психологічної служби. Застосування психолого-педагогічної програми в органах поліції сприятиме більш ефективній професійній діяльності

в екстремальних умовах а також збереженню психологічного здоров'я особового складу [4].

Велике значення для збереження психологічного здоров'я має адаптованість працівників поліції до професійної діяльності, служби в екстремальних умовах тощо. Існують певні теоретичні складності при визначенні рівнів адаптованості, співвідношення зовнішніх та внутрішніх засобів діяльності в процесі діяльності реадаптації. Виконання службових завдань, в складних соціально-економічних умовах передбачає створення умов для вдалої реадаптації працівників поліції. Реадаптація особистості до умов життєвого середовища, подальшої ресоціалізації в суспільстві є одним з напрямків теоретичних та практичних досліджень в психологічній науці [5].

Проблема вивчення психологічних наслідків переживання людиною травматичного стресу є дуже актуальною. Аналіз особливостей психологічної адаптації осіб, після травматичного досвіду, розробка програм надання психологічної допомоги є одним з головних напрямків досліджень в сучасній психологічній науці [5].

Вивченням проблеми організації психологічної допомоги працівникам поліції займались Н. Андреев та С. Андреева, І. Журавльова, С. Захарова, Ю. Касперович, Т. Левашова, М. Леві, Н. Мягких, В. Смірнов, Н. Харламова, Г. Шутко та ін [3].

Вивченням переживань особою впливів екстремальних подій займались Б. Ананьєв, В. Бехтеров, Л. Брусилівський, П. Ганнушкін, С. Рубінштейн, Т. Сегалов, Г. Шумаков та ні [8].

В зарубіжній психологічній науці проблему розладів психіки почали вивчати з другої половини дев'ятнадцятого століття (після участі в бойових діях), вивченням займались А. Кардінер, Р. Лацарус, Де Коста, З. Фрейд [3].

В. Gersons, D. Gyrfalcon, P. Kratchfld, N. Livson, L. Miller звернули увагу на екстремальні умови роботи в поліції. Науковці досліджували зв'язок між службою в поліції та появою у поліцейських стресових розладів. Вони звернули увагу, що однією з умов звільнення поліцейських за власним бажанням є психологічна травма, яка була отримана під час роботи в поліції [3].

На даний час важливим завданням в роботі психологічної служби поліції є організація психологічної адаптації працівників поліції до умов несення служби в екстремальних умовах.

В основі психологічної адаптації особового складу слід використовувати сукупність спеціальних заходів комунікації на свідомість працівників поліції, які перебувають в екстремальних умовах. В сучасній психології існує низка психотерапевтичних методик, які можна застосовувати до працівників поліції: раціональна психотерапія; сугестивна психотерапія (навіювання (аутогенне тренування) та самонавіювання (саморегуляція)); естетотерапія тощо [8].

Вдала діяльність особового складу поліції залежить від кваліфікованого кадрового підбору особового складу (професіоналізму, навичок, соціальної та правової захищеності та психолого-педагогічної підготовленості). Тому пріоритетним напрямком в області організації психологічної адаптації є

психолого-педагогічна підготовленість майбутніх працівників поліції до виконання службових завдань в екстремальних умовах. Майбутнім поліцейським потрібно допомогти зрозуміти важливість завдань, які будуть ставитися перед ними, намогтися з'ясувати, що може викликати виникнення труднощів їх виконання і визначити вихід зі виниклих складних ситуацій [9].

Служба в поліції суттєво трансформує особистість, рівень професійної деформації досить значний. Атестовані працівники поліції частіше, ніж вільнонаймані працівники, хворіють різними хворобами, інколи бувають випадки суїцидів. Головною причиною зміни особистості є виключно високий рівень напруги в їхній професійній діяльності, що в свою чергу призводить до послаблення захисних механізмів організму особистості. Навіть висококваліфікований працівник поліції (з гарними вміннями, навичками, знаннями) не може вдало виконувати свої службові обов'язки, якщо в нього недостатньо розвинені психологічні функції та психологічні особистісні якості (емоційна стійкість, мобілізація, готовність). Стає зрозумілим, що на недостатньо підготовленого до вирішення службових завдань в екстремальних умовах працівника поліції стрес фактори впливають негативно, а саме – виникає розгубленість, страх, нерішучість. Відбувається погіршення психічних функцій: оцінки – кмітливості, винахідливості, роботи пам'яті, спостережливості, швидкості реакції, послаблення самоконтролю та самовпевненості тощо [10].

Працівник поліції, який добре підготовлений до вирішення службових завдань в екстремальних умовах, фактори напруги навпаки можуть мобілізувати його сили та можливості, відповідальність та рішучість, енергійність та активність, підвищенню уваги, спостережливості, швидким реакціям тощо.

З вищевикладеного можемо зробити висновок, що готовність працівника поліції до служби в екстремальних умовах в певній мірі визначає успіх дій особистості в різних умовах несення служби, в тому числі і в екстремальних умовах.

Екстремальні умови та ситуації висувають особливі, підвищені педагогічні вимоги до підготовки майбутніх працівників поліції. До таких вимог належать – обов'язковість професійно-психолого-педагогічної підготовки. Екстремальні умови несення служби - є своєрідним іспитом для працівника поліції. Проявляються всі переваги та слабкості особистості. Через нехтування вимогами, які висуваються до працівника поліції під час несення служби в екстремальних умовах, може призвести до трагічних подій

Підводячи підсумки вищевикладеного можемо сказати, що особливості психолого – педагогічної підготовки поліцейських до несення служби в екстремальних умовах повинні відбуватись у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання. Під час навчання відбувається комплексний підхід, який включає отримання як теоретичних так і практичних знань. Комплексний підхід містить такі компоненти, як фізичної, нормативно – правової, психологічної, вогневої, тактико - спеціальної та до медичної

підготовки. Викладання цих дисциплін орієнтовано на отримання знань, які в подальшому будуть корисними при виконанні службових завдань в екстремальних умовах.

Список посилань:

1. Бородина Т.И. Виноградов М.В., Носс И.Н. К вопросу о специфике личностно профессиональной диагностики в системе отбора кадров. Человеческий капитал. 2016. № 2 (86). С. 62-70.
2. Булачек В.Р. Тактико-спеціальна підготовка працівників ОВС України: навчальний посібник / В.Р. Булачек, С.М. Банах, І.С. Винярчук, О.І. та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 300 с
3. Булачек В.Р. Особиста безпека працівника ОВС України: навчальний посібник. 2-ге видання зі змінами і доповненнями / В.Р. Булачек, С.М. Банах, О.І. Тьорло, І.Ю. Землянський та ін. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 264 с
4. Йосипів Ю. Р. Психологічна готовність працівників ОВС до діяльності в екстремальних ситуаціях: дис. канд. юрид. наук: 19.00.06 / Йосипів Юрій Романович. К., 2010. 228 с
5. Макарова О.П. Профілактика психологічного здоров'я поліцейських в умовах професійної діяльності. Соціально-психологічне забезпечення діяльності сил безпеки та оборони України : тези доп. II Всеукр. наук.-практ. конф., Харків: НА НГУ. 2021. 274 с.
6. Макарова О.П. Стресостійкість працівників поліції в залежності від типу темпераменту *Norwegian Journal of development of the International Science* № 55\2021-ISSN 3453-9875. Vol. 2
7. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 40–41. С. 379. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/580-19/page>
8. Сафін О.Д., Колесніченко О.С. Професійна самосвідомість курсантів внутрішніх військ України. *Військово-спеціальні науки*. Вип.2(31), 2013. С.6-9.
9. Соціальні цикли: історико-соціологічний підхід: монографія / Е.А. Афонін, О.М. Бандурка, А.Ю. Мартинов.К : Видавництво “Золота миля” 2008. (Відкрита дослідницька концепція; вип 5). 504 с
10. Тьорло О.І., Йосипів Ю.Р., Синенький В.М. та ін. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч.посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

Маравська Катерина Ігорівна, доктор філософії з психології, старший науковий співробітник відділу організації наукової діяльності та захисту інтелектуальної власності, Харківський національний університет внутрішніх справ (м. Харків)

Особливості психологічного супроводження освітнього процесу закладів вищої освіти МВС України

Психологічне забезпечення освітнього процесу закладів вищої освіти (далі – ЗВО) МВС України є цілісним процесом виявлення, профілактики та

Всеукраїнська VII науково-практична конференція, Національна академія Національної гвардії України
29 листопада 2021 року, м. Харків